

Ks. mgr lic. Bartosz Adamski

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Tytuł pracy: *La libertad de Dios en Thomas Talbott: una valoración desde Tomás de Aquino.*

Niniejsza rozprawa doktorska ma na celu zbadanie idei wolności Boga w pracach Thomasa Talbotta, emerytowanego profesor filozofii na Willamette University w Salem, i zastawienie jej z klasycznym stanowiskiem reprezentowanym przez Tomasza z Akwinu, aby wykazać, że w doktrynie Akwinaty znajduje się solidnie ugruntowana nauka o Bogu jako bycie koniecznym, Jego wszechwiedzącej i wolnej naturze, Jego atrybutach i relacji ze stworzeniem, zwłaszcza z człowiekiem. Zauważa się, że użycie narzędzi pojęciowych w rozważaniach Doktora Anielskiego pozwala mu opisywać byty takimi, jakimi są, bez uproszczeń mogących wprowadzać w błąd. Stawia go to w opozycji do Talbotta, którego koncepcja boskiej wolności i konieczności jest różna od Tomaszowej, ponieważ wynika z innego prowadzenia refleksji teologicznej, opartej na filozofii analitycznej i pozbawionej fundamentu w postaci metafizyki Arystotelesa. Prowadzi to do zignorowania analogii, niezrozumienia złożoności zagadnienia boskiej wolności i konieczności oraz do eschatologicznego uniwersalizmu.

Badania nad obranym tematem przebiegały metodycznie według następujących etapów. Najpierw zebrano teksty dotyczące wolności z głównych dzieł Thomasa z Akwinu i Thomasa Talbotta. Następnie na ich podstawie stworzono wstępny zarys doktryny tomistycznej i myśli Talbotta. Umożliwiło to zbadanie doktrynalnego kontekstu nauczania obu autorów w kwestii wolności. Studium zostało uzupełnione lekturą i analizą wybranych opracowań dotyczących tematu. Ostatecznie wszystkie te działania pozwoliły na syntetyczne ujęcie tematu wolności Boga u Talbotta i św. Tomasza, a w końcu na ocenę wizji tego pierwszego w świetle nauczania Akwinaty. Całość pracy zawiera się w trzech rozdziałach. Pierwszy przedstawia koncepcję wolności Boga u Thomasa Talbotta. Drugi kontynuuje ten temat, prezentując doktrynę Doktora Anielskiego. Natomiast trzeci zawiera analizę porównawczą stanowisk filozoficznych i teologicznych obu autorów.

Pojęcie wolności u Talbotta jest przedstawione jako cecha bytu racjonalnego, który ma zdolność do dokonywania wolnych czynów. Należy je rozumieć jedynie jako takie, które są psychologicznie możliwe i faktycznie przez byt pożądane. W rozumieniu Talbotta wolny podmiot musi być w stanie dokonać rozeznania i wybrać to, co jest dla niego dobre, dlatego warunek psychologicznej możliwości w prezentowanym ujęciu jest istotny. W świetle tego profesor z Salem podkreśla, że każdy wybór obiektywnego zła jest uważany za irracjonalny, a zatem nie jest wolny, nawet jeśli ów działający myśli inaczej. W istocie, najbardziej wolna osoba, w tym Bóg, musi zawsze wybierać najlepszy sposób działania, a więc koniecznym jest, aby wybierała dobro rozpoznane i ukazane przez intelekt. W ten sposób myśl Talbotta charakteryzuje silny intelektualizm.

W pismach Talbotta Bóg jest przedstawiany jako istota doskonała i konieczna. Jego natura definiowana jest przede wszystkim jako miłość, która charakteryzuje go w najpełniejszy sposób. Z tego wynikają jego boskie atrybuty, takie jak wszechmoc, nieomyślność i wszechwiedza, które dla Talbotta są synonimami, ponieważ wszystkie odzwierciedlają i realizują miłującą naturę Boga. Jego osądy wszechwiedzącego rozumu są nieomyślne i prezentują najlepszy sposób działania, który jest zawsze realizowany przez jego wszechmocną wolę, koniecznie prowadząc cały świat do doskonałości. Tak więc, zgodnie z poglądem Talbotta, Bogu przypisuje się pełną wolność, chociaż podlega on konieczności wynikającej z boskiej miłości, co prowadzi do determinacji eschatologicznego celu świata.

Opis wolności u Tomasza z Akwinu jest zbieżny z myślą Talbotta w tym sensie, że według obu autorów akt można nazwać wolnym, gdy działający jest w stanie i chce wybrać dobro rozpoznane przez intelekt. W tej sytuacji wolność można nazwać zdolnością do działania zgodnie z tym, co dobre i prawdziwe. Jednak w przeciwieństwie do Talbotta, św. Tomasz przedstawia obraz wolności, w którym nie ma żadnej determinacji. Co więcej, wolny akt jest dziełem intelektu i woli, które ściśle ze sobą współpracują. Mistrz dominikański reprezentuje stanowisko równowagi między funkcjami dwóch zdolności intelektualnych, dzięki czemu jego nauczanie nie popada ani w intelektualizm, ani w woluntaryzm, co zarzuca mu chociażby O. Lottin, a czemu zaprzecza M. Paluch. Ponadto, dzięki językowi metafizycznemu Akwinata jest wolny od zagrożeń niedoskonałości stosowanych analogii.

Przeprowadzona analiza porównawcza poglądów obu autorów, pochodzących z innych okresów historii oraz różnych tradycji filozoficznych i teologicznych, pokazała istotną rolę metafizyki i jej wykorzystania we współczesnych debatach. Oś sporu przebiega najpierw wzdłuż kwestii metody – zwłaszcza uwzględniania analogii

– a potem instrumentarium filozoficznego. Natomiast samo zagadnienie wolności Boga, ukazane u obu autorów, otwiera wiele kolejnych zagadnień kluczowych dla szeroko rozumianej kultury teologicznej.

Summary of the doctoral dissertation

Title: *La libertad de Dios en Thomas Talbott: una valoración desde Tomás de Aquino.*

This dissertation seeks to examine the idea of God's freedom in the works of Thomas Talbott, Professor Emeritus of Philosophy at Willamette University in Salem, and to contrast it with the classical position represented by Thomas Aquinas, in order to show that Aquinas' doctrine contains a solidly grounded teaching on God as a necessary being, His omniscient and free nature, His attributes and His relationship with creation, especially with man. It is noted that the use of conceptual tools in the Angelic Doctor's reflections allows him to describe entities as they are, without simplifications that can mislead. This puts him in opposition to Talbott, whose conception of divine freedom and necessity is different from Thomas' because it results from a different conduct of theological reflection, based on analytic philosophy and lacking the foundation of Aristotle's metaphysics. This leads to an ignoring of the analogy, a misunderstanding of the complexity of the issue of divine freedom and necessity, and to an eschatological universalism.

The research on the chosen topic methodically followed the following steps. First, texts on freedom were collected from the main works of Thomas Aquinas and Thomas Talbott. Then, on the basis of these, a preliminary outline of Thomistic doctrine and Talbott's thought was created. This made it possible to examine the doctrinal context of both authors' teaching on the question of freedom. The study was complemented by reading and analysing selected studies on the subject. In the end, all these activities made it possible to synthesise the theme of God's freedom in Talbott and St. Thomas, and finally to evaluate the former's vision in the light of Aquinas' teaching. The work as a whole is contained in three chapters. The first presents Thomas Talbott's conception of God's freedom. The second continues this theme by presenting

the doctrine of the Angelic Doctor. While the third contains a comparative analysis of the philosophical and theological positions of the two authors.

The concept of freedom in Talbott's work is presented as a characteristic of a rational being that has the capacity to perform free acts. These are to be understood only as those which are psychologically possible and actually desired by the being. In Talbott's understanding, the free subject must be able to exercise discernment and choose what is good for him, and therefore the condition of psychological possibility in the view presented is essential. In light of this, the Salem professor emphasises that any choice of objective evil is considered irrational, and therefore not free, even if that agent thinks otherwise. Indeed, the very free person, including God, must always choose the best way to act, and so it is necessary for him to choose the good recognised and shown by the intellect. In this way, Talbott's thought is characterised by a strong intellectualism.

In Talbott's writings, God is presented as a perfect and necessary being. His nature is defined primarily as love, which characterises him in the fullest way. From this arises his divine attributes such as omnipotence, infallibility and omniscience, which for Talbott are synonymous, since they all reflect and realise the loving nature of God. His judgements of omniscient reason are infallible and present the best course of action, which is always realised by his omnipotent will, necessarily leading the whole world to perfection. Thus, according to Talbott's view, God is attributed complete freedom, although he is under the necessity arising from divine love, leading to the determination of the eschatological purpose of the world.

Thomas Aquinas' description of freedom coincides with Talbott's thought in the sense that, according to both authors, an act can be called free when the agent is able and wills to choose the good recognised by the intellect. In this situation, freedom can be called the capacity to act according to what is good and true. However, unlike Talbott, St. Thomas presents a picture of freedom in which there is no determination. Moreover, the free act is the work of the intellect and the will, which work closely together. The Dominican Master represents a position of balance between the functions of the two intellectual faculties, so that his teaching does not fall into either intellectualism or voluntarism, which O. Lottin, for example, accuses him of, and which M. Paluch denies. Moreover, thanks to the metaphysical language, Aquinas is free from the dangers of the imperfections of the analogies used.

A comparative analysis of the views of the two authors, coming from different periods of history and different philosophical and theological traditions, showed the important role of metaphysics and its use in contemporary debates. The axis of the

dispute runs first along the question of method – especially the consideration of analogy – and then the philosophical instrumentarium. On the other hand, the very issue of God's freedom, as portrayed in both authors, opens up a number of further questions crucial to the wider theological culture.